

1. Joe-joe-joe! (Congo)

Moeder lloekoe heeft geen ogenblik rust. Ze loopt telkens naar de deur van haar huisje en kijkt naar buiten. Waar kan hij toch blijven, haar Dohoela? Het is al bijna donker en hij is nog niet thuis.

Ze vertelt niets van haar onrust aan Kitonga, haar man. Die eet zijn maniokballen, gekookt in palmolie, met nog een gedroogd visje erbij. Kitonga heeft niet naar Dohoela gevraagd en het is hem evenmin opgevallen dat de pot met water al geruime tijd op het vuurtje staat. Het water kookt, maar moeder wacht op haar jongen om in de pot te doen wat hij zal meebrengen.

Waar zou hij toch blijven?

Ze gaat weer naar de deur en loopt een eindje het smalle pad af om verder te kunnen zien. Maar geen Dohoela. Ze probeert met haar ogen het vallende duister te doorboren: ze ziet en hoort niets.

Het angstzweet breekt haar uit. Zenuwachtig krabt ze zich op haar hoofd en onder haar oksels. Moeder lloekoe weet niet wat ze moet beginnen, ze is ten einde raad.

Als ze het huisje binnenkomt, schuift vader Kitonga juist zijn bord opzij en veegt met de volle hand de etensresten van zijn mond. Hij strekt zijn hand uit naar de kalebas met water en dan begint lloekoe handenwringend te huilen.

‘Wat is er?’ vraagt Kitonga.

Dan komt het hoge woord eruit: Dohoela is er niet! Ze heeft hem vanmiddag naar de ikoolo gestuurd om een voorraad verse scheuten te halen voor bij het avondeten.

Nu is het avond en hij is nog niet terug.

Vader Kitonga vergeet de kalebas met water om z'n handen af te spoelen. Zijn ogen worden groot van schrik en boosheid; hij balt zijn vuisten.

‘Wat!’ schreeuwt hij woest. ‘Naar de ikoolo? En jij hebt hem ernaartoe gestuurd? Maar dat, dat ...’ Zijn stem klinkt tot ver buiten hun huisje en de burens spitsen de oren om naar de ruzie te luisteren. Wat hééft Kitonga? vragen ze zich af. Hoor hem tekeergaan!

De meest nieuwsgierigen komen dichterbij — en dan horen ze het: Dohoela is nog niet thuis. Vanmiddag ging hij naar de ikoolo, nu de nacht gaat vallen is hij nog niet terug.

Een vrouw slaat verbijsterd de hand voor haar mond. Een van de mannen met veel grijs haar schudt zijn hoofd. Weer een ander fluit tussen zijn tanden. Vol medelijden kijken ze naar moeder lloekoe die als een waanzinnige met haar handen tegen de wand van het huisje slaat.

‘Dohoela ...!’ snikt ze. ‘Dohoela!’

Zij heeft hem opdracht gegeven naar de ikoolo te gaan. En de ikoolo is niet naast de deur van hun huisje! Het is wel een uur lopen.

Er stromen tranen langs haar wangen. Weer beukt ze wanhopig tegen de muur.

De ikoolo in Congo

In Afrika houden de mensen van mooie raadsels. Iedereen vindt het een prachtig spel wanneer een nieuw raadsel wordt opgegeven. Dat gebeurt vaak 's avonds, als de ouders en de kinderen in hun hut of huisje zijn. De donkere, dreigende duisternis is buitengesloten, ze hebben gegeten en dan klinkt het al gauw: ‘Een raadseltje?’

Daar is iedereen voor te vinden.

Iemand vraagt: 'Wie kan er voortwroeten zonder handen of voeten?'

Of: 'Wie velt er bomen zonder bijl?'

De antwoorden springen als pingpongballen door de hut.

Soms wordt dit raadsel gezegd: 'Er staat een boom in het bos en aan die boom groeit slechts één blad. Ra, ra, welke boom is het?'

Dan weet zelfs het kleinste kind de oplossing. 'Die boom heet mokoolo!' klinkt het blij.

In het land van Dohoela groeit een heel hoge plant, bijna een boom, die maar één blad heeft. Eigenlijk is het geen echte boom; het is een plant met een lange stevige stengel, die uitloopt in één langwerpig, donkergroen blad. Er groeit nooit één enkele mokoolo, maar er staan er altijd honderden, zelfs duizenden bijeen. Die plaats noemen de mensen een ikoolo; een reusachtig bos van ontelbare planten. Soms is de ikoolo zelfs tientallen kilometers lang en breed.

Iedereen houdt van de jonge scheuten uit de ikoolo; die eten de mensen als groente.

Het land van Dohoela heet Congo en ligt midden in het grote werelddeel Afrika. Lang geleden — héél lang geleden — trokken de mensen van Dohoela's stam door het gebied van de grote rivier. Ze hadden geen vaste woonplaats. Nu eens woonden ze een tijdlang hier, om daarna ergens anders hun hutten op te slaan. Dat was niet moeilijk. Er was voldoende hout om snel een hut te bouwen en een afgebrand stuk bos diende als veldje dat door de vrouwen werd bewerkt. 's Avonds bij het houtvuurtje worden nog vaak verhalen verteld over dat verre verleden.

Maar Dohoela is een jongen van de nieuwe tijd. Hij gaat naar school en later trekt hij misschien naar de grote stad om daar te werken op een kantoor. Vader Kitonga heeft grootse plannen met zijn jongen!

Dohoela is niet alleen, twee vriendjes lopen mee. Dat zijn Monoko en Ndoekoe. Ze gaan achter elkaar over de smalle slingerpaadjes, die nooit dichtgroeien omdat er iedere dag tientallen voeten overheen gaan. Het schaarse zonlicht valt groengekleurd door de bladeren van de bomen. Nu en dan bukken ze zich om een eetbare paddenstoel te plukken. Hun ogen zijn geoefend en nog voordat een vogel verschrikt uit het struikgewas kan opvliegen, hebben ze hem al met de vinger aangewezen. Een paar aapjes blijven even roerloos zitten wanneer ze de jongens zien, maar schieten dan luid krijsend met steile staarten weg. Daar is de ikoolo, een reusachtig doolhof. Dat komt door de vele paadjes die zijn uitgehakt om jonge scheuten te vinden. Dohoela weet dat je niet aan de rand van een van de paadjes moet zijn. Je kunt beter een nieuw pad hakken om goede planten te vinden.

Steeds verder dringen ze door in de onmetelijke zee van stengels en bladeren, die meters hoog boven hun hoofden uitsteken. Totdat ze stilstaan en beginnen te kappen. Het is warm en vochtig om hen heen, maar ze letten er nauwelijks op. Vlak boven de grond hakken ze de piekvormige scheuten af en als ze er genoeg hebben verzameld, trekken ze de buitenste harde bladeren eraf. Die gooien ze op een hoop en er blijft alleen een teer opgerold blaadje over. Daar is het om begonnen. Straks doet moeder deze blaadjes in het kokende water van de pot.

Ze verpakken hun oogst in een paar bladeren en weer trekken ze achter elkaar door de ikoolo om voor het verdwijnen van de zon thuis te zijn. Ze lopen door de smalle paadjes, die als tunnels in de diepe ikoolo zijn uitgehakt — maar wat duurt het lang voordat ze het bos bereiken!

Dohoela loopt voorop. Opeens blijft hij staan.

‘We hebben de verkeerde weg genomen’, zegt hij. ‘We moeten de andere kant op.’

Ze keren om en zoeken weer hun weg door de welig tierende plantenmassa's. Veel tijd hebben ze niet te verliezen. Er steekt al een koelere wind op die de toppen van de hoge planten doet ritselen. Op goed geluk slaan ze een ander kronkelpaadje in — en komen nu terecht op de plaats waar ze eerder hun gekapte planten hebben schoongemaakt.

‘We zijn verdwaald!’ weet Ndoekoe. Zijn stem klinkt vreemd. ‘Misschien kunnen we niet thuiskomen voordat het avond wordt.’

Dat is geen prettig vooruitzicht!

‘We kwamen langs een boom met een witte schors’, bedenkt Dohoela. ‘Als we die boom terugvinden, komen we ook in het dorp.’

Een boom met een witte schors, ja, die hebben ze gezien. Dat punt moeten ze zoeken.

Weer volgen ze een van de tientallen kronkelende paadjes, maar de ikoolo houdt hen gevangen. Er is nergens een boom met witte schors, ze zijn verdwaald — en de avond sluit zich zoel en loom om hen heen. De eerste krekels beginnen hun snerpend lied en hoog aan de lucht pinkelt flauw een ster.

Monoko, die de kleinste is, begint zacht te huilen. Ndoekoe klappertandt, hoewel het helemaal niet koud is. Bij Dohoela staan zweetdruppels op zijn voorhoofd en zijn haar is kletsnat. Hij veegt met zijn hand over zijn gezicht.

‘De luipaard zal ons opeten’, snikt Monoko. De luipaard ... Een nacht in de oneindige ikoolo, daar moet je niet aan denken. Maar het is nu te donker om nog verder te zoeken hoe ze thuis kunnen komen. Ze kunnen toch niet de hele nacht ronddolen in die wirwar van kronkelpaadjes?

Dohoela huivert.

‘We kunnen niet terug naar het dorp’, stelt hij vast. ‘Het is dwaasheid om nog langer te zoeken, we moeten hier blijven.’

Morgen ben je weer bij je moeder, Monoko, wees niet bang.' Hij begrijpt niet hoe hij dit kan zeggen. Wees niet bang! Als de kleine Monoko eens wist hoe hij zich zelf voelt!

Ndoekoe is op zijn hurken gaan zitten; hij huilt ook, maar zonder geluid te maken. Het dringt in volle hevigheid tot hen door dat ze hier moeten blijven, de hele nacht in de ikoolo vol verschrikkingen.

'Niet bang zijn!' zegt Dohoela weer. 'We gaan vlug bladeren kappen en daarvan bouwen we een hut.'

Met de buigzame taaie stengels van de hoge mokoeloplant bouwen ze het geraamte van een hut. Met plantenvezels en dunne lianen binden ze de gekapte bladeren aan de stengels vast. Dohoela is de oudste, hij is de leider en hij voelt zich voor de anderen verantwoordelijk. Hij neemt zich voor om vannacht niet te slapen. Hij zal over zijn twee vriendjes waken en ze verdedigen als er gevaar dreigt.

In een ommezien hebben ze de simpele hut in elkaar gezet. Het is niet meer dan een lage bladerhut, maar ze hoeven nu de nacht niet buiten door te brengen.

Ze liggen dicht tegen elkaar aan, met hoog opgetrokken knieën. Monoko rilt van angst en afschuw.

Ndoekoe huivert in de duisternis. Alle drie kennen ze de verhalen over maanloze nachten die worden verteld: hoe de geesten rondtrekken en dat dan alle lugubere en boze dingen tevoorschijn komen. De donkere nacht boezemt zelfs grote mensen angst in, omdat hij vol verschrikking is.

Dohoela luistert naar de onbestemde geluiden die tot hen doordringen. In de verte klinkt het droefgeestig gebrul van apen, die in hun slaap worden gestoord. Takken buigen krakend opzij om een roofdier door te laten. Dohoela klemt zijn hand stevig om zijn kapmes, vastbesloten zich te verdedigen als hij mocht worden aangevallen.